

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасні війни та конфлікти мають свої особливості протікання. Враховуючи особливості протікання сучасних війн та конфліктів, розглянути процеси модернізації передових армій світу, зокрема США. Така модернізація вимагає змін у навчально-виховному процесі підготовки військовослужбовців, зокрема курсантів військових закладів. Комплексне поєднання управлінських реформ, технологічного переоснащення і психологічно-інтелектуальної адекватності військовослужбовців, особливо офіцерів, забезпечує високий рівень боєздатності збройних сил країни. Нові способи збройної боротьби, зміна тактики ведення військових операцій, нове озброєння спричиняють необхідність постійного навчання військовослужбовців. Нові інформаційні технології дають можливість створення нових форм і методів навчання. Але при цьому форми і методи навчання у військовій школі носять переважно практичну спрямованість. Визначено напрямки вдосконалення педагогічного процесу навчання з урахуванням психологічного навантаження і національно-патріотичної спадщини України.

Ключові слова: навчально-виховний процес, психологічні навантаження, підготовка військовослужбовців.

Вступ. Контроль сировинних ресурсів, особливо енергетичних стає основним у міжнародних відносинах країн на початку ХХІ століття. Військово-політична ситуація у світі формується на його основі, а також з врахуванням боротьби за ринки збуту у випадку перенасичення економіки. Для України важливою є національна безпека в нових швидкозмінних умовах існування яка забезпечується наявністю національних збройних сил відповідної якості. При цьому слід врахувати, що Україна уже двічі - в ХVІІ столітті й на початку ХХ-го - не змогла здобути справжньої незалежності лише тому, що не вдалося забезпечити національну безпеку.

Постановка задачі. Комплексне поєднання управлінських реформ, технологічного переоснащення і психологічно-інтелектуальної адекватності військовослужбовців, особливо офіцерів, забезпечує високий рівень боєздатності збройних сил країни. Нові способи збройної боротьби, зміна тактики ведення військових операцій, нове озброєння спричиняють необхідність постійного навчання військовослужбовців. Нові інформаційні технології дають можливість створення нових форм і методів навчання. Але при цьому форми і методи навчання у військовій школі носять переважно практичну спрямованість. Істотний вплив на вибір методів навчання визначає рівень освіченості курсантів.

Аналіз останніх досліджень. У всіх арміях світу загальні принципи підготовки військових кадрів приблизно однакові. Разом з тим, кожна країна пройшла свій, саме їй властивий, шлях історичного розвитку. Ці національні особливості обумовлюють певні відмінності в системі відбору кандидатів для військової підготовки, підходів до організації і змісту навчання.

Особливістю російської системи підготовки офіцерів є [1] фундаментальність підготовки як загальнонаукової, так і військово-професійної. Лейтенант Збройних Сил Росії, прибуваючи у війська, відразу здатний приступити до виконання посадових обов'язків. У арміях провідних країн світу випускники військово-навчальних закладів, як правило, потребують додаткової підготовки. Наприклад, в США випускники військових академій (Вест-Пойнт, Колорадо-Спрінгс, Аннаполіс) після чотирьох років навчання здобувають вищу освіту, ступінь бакалавра і загальну військову освіту. Але перед призначенням на посаду всі офіцери проходять курс спеціалізації в школах родів військ і служб по вибраній спеціальності строком від 4 до 8 тижнів. Випускники військових училищ Великобританії

також після отримання первинного офіцерського звання, як правило, додатково йдуть на курси спеціалізації при навчальних центрах родів військ.

Іншою відмінною рисою підготовки майбутніх командирів в російських військових вузах є її універсальність. Як правило, випускник здатний виконувати обов'язки не тільки за штатним призначенням. Об'єм знань, умінь і навиків, отриманих у ВУЗі, дозволяють молодому офіцерові швидко освоювати і споріднені військові спеціальності, а також без додаткової підготовки виконувати обов'язки по вищестоящих посадах до рівня командира батальйону. Наприклад, в німецькій армії, вже перед призначенням на посаду командира роти, батареї або ескадрильї офіцери повинні додатково проходити чотиритижневі курси командирів підрозділів в школі роду військ.

Передбачено на учбових заняттях, навчаннях і військових іграх значну частину часу відводити на відробіток дій командирів в умовах інформаційного протиборства сторін, нестандартної, швидкозмінної бойової обстановки, особливо в гірсько-лісистій місцевості, в містах і в умовах обмеженої видимості.

Окрім цього основна увага приділяється практичній підготовці офіцерів. Наприклад, співвідношення теоретичного і практичного навчання має співвідношення 30 і 70 відсотків, упроваджені планові системи тренувань і відробітку нормативів як в учбовий, так і в позаурочний час. Також передбачено проведення військового стажування курсантів в з'єднаннях і частинах постійної готовності в період інтенсивної бойової підготовки, участь курсантів в показових заняттях з бойової готовності і бойового злагодження військових округів.

Офіцерське середовище формує особливий склад характеру, стиль поведінку, високий рівень відповідальності, відчуття обов'язку, чесне відношення до дорученої справи, компетентність, професіоналізм [2]. Створенню такого середовища повинні забезпечувати соціальні, психологічні, педагогічні чинники, задіяні ще з навчання у військовому ВУЗі.

Професія офіцера – це складне інтелектуальне заняття, що вимагає тривалого всестороннього навчання і тренування. При цьому майстерність офіцера полягає в управлінні озброєним насильством, але не в застосуванні насильства як такого. Стрілянина з кулемета, гранатомета або танка це в основному технічне ремесло. Керівництво мотострілковою або танковою ротою це абсолютно інший вид уміння. Інтелектуальний зміст військової професії вимагає від сучасного офіцера присвячувати від третини до половини свого професійного життя організованому навчання. На Заході розповсюджена прусська система військової освіти, що включає ліберальну (загальнокультурну) підготовку і спеціальні освіта за професією [3]. Наголошується, що для якісної підготовки професійного офіцерського корпусу потрібний не менше 15-20 років (для командирів середньої ланки 5-10 років, старшої ланки 10-15 років, вищої ланки 15-20 і більше років).

Пруська система військової освіти, що віддавала пріоритет загальноосвітній підготовці і розвитку аналітичних здібностей офіцера перед власне військовими дисциплінами на першому етапі його навчання, була згодом запозичена і іншими західними країнами. Найбільш вона розвинена у США. І зараз, при всьому ускладненні сучасної військової справи, в елітних американських військових академіях Вест-Пойнта, Аннаполісу і Колорадо-Спрінгс власне військові дисципліни займають порівняно скромне місце. Зате за загальноосвітнім рівнем і престижності своїх дипломів в суспільстві випускники цих академій ні в чому не поступаються випускникам самих кращих і дорожчих університетів Америки (Гарвардському, Стенфордському або Уельському).

Особливістю навчання у військових ВУЗах Туреччини є викладання технічних дисциплін на іноземній мові (англійській, французькій і німецькій) [4]. Рівень навчання достатньо високий. Велика увага приділяється психологічній і фізичній підготовці майбутніх офіцерів. Випускники проходять річну спеціалізацію в училищах родів військ, після чого призначаються на посаді командирів взводів.

Навчальні програми складаються академічною радою училищ і затверджуються генеральним штабом. На вивчення військових дисциплін (протягом чотирьох років

навчання) відводиться близько 1000 год в рік (таблиця).

Таблиця

Частка дисциплін в навчальному процесі військових вузів Туреччини.

Дисципліни	Перший курс	Другий курс	Третій курс	Четвертий курс
Спеціальні	50	53,4	63,3	57
Загальнотехнічні	30	25	20	23
Гуманітарні	20	21,6	16,7	20

Навчальний рік складається з двох періодів навчання: академічний рік, що включає два семестри (16 і 26 тижнів), і практичне навчання в учбовому центрі. В кінці кожного семестру курсанти складають іспити з усіх пройдених предметів.

Якщо в цивільних ВУЗах на курсі навчається по 200 - 250 чоловік, то у військових училищах учбові групи створюються з 15 - 20 чоловік, причому на 65 курсантів припадає один учбовий кабінет і одна лабораторія (в університетах - один кабінет на 800 - 1000 студентів).

В ході учбового процесу командування училища стикається з труднощами по укомплектуванню кафедр викладацьким складом. В даний час значна частина викладачів, особливо для читання загальнотеоретичних курсів, запрошується з цивільних вищих учбових закладів.

Приділяється значна увага нових технологій у навчальному процесі.

Експертами Міністерства оборони США Doom був визнаний потенційним прототипом комп'ютерних симуляторів для підготовки бійців спеціальних підрозділів [5]. За замовленням Міністерства оборони США дві організації Institute for Creative Technologies і Каліфорнійський Університет створили прототип комп'ютерного симулятора для корпусу Морської Піхоти - Marine Doom.

Комп'ютерні симулятори широко застосовуються в збройних силах США для навчання стрільців, водіїв, льотчиків, танкістів, механіків, моряків і так далі. Використання симуляторів дозволяє заощадити значні кошти. Вартість одного тренувального польоту винищувача F-16 складає близько \$15 тис. - в комп'ютерних класах курсант може "літати" кілька разів в день.

Безумовно, комп'ютер ніколи не зможе замінити реальної бойової машини і реального військового досвіду, але він здатний допомогти в підготовці солдатів, тим паче, що віртуальна реальність нині як ніколи тісно стикається з реальним світом. Наприклад, напрацювання софтверної компанії Novalogic, що створила популярну гру Delta Force, використовуються для створення бойової системи управління і зв'язку Land Warrior, якою в перспективі буде оснащений кожен американський солдат.

Мета статті. Враховуючи особливості протікання сучасних війн та конфліктів, розглянути процеси модернізації передових армій світу, зокрема США. Розглянути зміни у навчально-виховному процесі передових армій, що пов'язані нагальними потребами сьогодення. Провести паралелі з військовою педагогічною освітою в Україні і визначити напрямки вдосконалення педагогічного процесу навчання курсантів з урахування національно-патріотичної спадщини.

Основний матеріал. Ведення військових дій в сучасних умовах зв'язане з розмиванням класичних меж між стратегічним, оперативним і тактичним рівнями управління за рахунок додання військовим діям комплексного характеру для досягнення військових і політичних цілей [6].

В сучасних умовах комплексний характер застосування збройних сил продиктований необхідністю узгодження традиційних бойових дій із загальними завданнями досягнення національних політичних, економічних, військових або інших цілей. Це обумовлено різноманітністю характеру і безперервністю процесу появи нових загроз, а також невідповідністю традиційної структури збройних сил і оперативних концепцій їх застосування вирішуванню завданням і їх інертністю в питаннях модернізації і адаптації до

постійних змін простору безпеки.

Характер сучасних воєн (збройних конфліктів) визначається їх військово-політичними цілями, засобами досягнення цих цілей і масштабами військових дій.

Військовий конфлікт як спосіб вирішення суперечностей між державами з двостороннім застосуванням зброї або у разі збройного зіткнення усередині держави може відбуватися у формі [7]:

регіональної війни (конфлікт високої інтенсивності) — війни між державами (коаліціями держав), які для досягнення своїх політичних цілей використовують всі сили і засоби, не виключаючи застосування зброї масового ураження;

локальної війни (конфлікт середньої інтенсивності) — війни між державами, що ведеться з обмеженими цілями, для досягнення яких використовуються звичайні засоби збройної боротьби з обмеженням масштабу і району їх застосування;

збройного конфлікту (конфлікт низької інтенсивності) — обмеженого збройним зіткненням між двома державами або збройного зіткнення усередині держави, яка є сукупністю військових (бойових) дій і не переходить у війну (відсутність правового акту про оголошення стану війни).

Характерними рисами сучасної збройної боротьби є:

широке застосування новітніх систем озброєння і військової техніки, зокрема застосування високоточної зброї, засобів повітряного нападу, розвідки і радіоелектронної боротьби;

зростання ролі і значущості протидієвства в інформаційній сфері, використання новітніх інформаційних технологій;

високоманеврові (мобільні) дії військ (сил) на розрізних напрямках з широким застосуванням сил швидкого реагування, аеромобільних військ, десантів і військ спеціального призначення;

широке застосування спеціальних (неконтактних) способів ведення збройної боротьби (спеціальних операцій), дальньої вогневої і електронної атаки, підривних дій;

одночасна атака військ (сил), об'єктів тилу, економіки, комунікацій на всій території воюючих сторін;

збільшення масштабів збройної боротьби (втягнення у військовий конфлікт інші держави) і спектру засобів, які застосовуються (включаючи зброю масового ураження).

Відповідно до цього сучасна війна (озброєний конфлікт) може бути [8]:

за військово-політичними цілями - справедливою (що не суперечить Статуту ООН, основоположним нормам і принципам міжнародного права, стороною що піддалася агресії і ведеться в порядку самооборони); несправедливою (що суперечить Статуту ООН, основоположним нормам і принципам міжнародного права і ведеться стороною, що здійснила збройний напад);

по вживаних засобах - із застосуванням ядерного і інших видів зброї масового знищення; із застосуванням тільки звичайних засобів поразки;

Основні загальні риси сучасної війни:

вплив на всі сфери життєдіяльності людства;

коаліційний характер;

широке використання непрямих, неконтактних і інших (зокрема нетрадиційних) форм і способів дій, дальньої вогняної і електронної поразки;

активне інформаційне протидієвство, дезорієнтація громадської думки в окремих державах і світової спільноти в цілому;

прагнення сторін до дезорганізації системи державного і військового управління;

застосування новітніх високоефективних (зокрема заснованих на нових фізичних принципах) систем озброєння і військової техніки;

маневрені дії військ (сил) на розрізних напрямках з широким застосуванням аеромобільних сил, десантів і військ спеціального призначення;

поразка військ (сил), об'єктів тилу, економіки, комунікацій на всій території кожній з

протиборчих сторін;

проведення повітряних кампаній і операцій;

катастрофічні наслідки поразки (руйнування) підприємств енергетики (перш за все атомною), хімічних і інших небезпечних виробництв, інфраструктури, комунікацій, об'єктів життєзабезпечення;

висока вірогідність залучення до війни нових держав, ескалації озброєної боротьби, розширення масштабів і спектру вживаних засобів, включаючи зброю масового знищення;

участь у війні разом з регулярними нерегулярних озброєних формувань.

Збройний конфлікт може виникнути у формі збройного інциденту, збройної акції і інших збройних зіткнень обмеженого масштабу і стати наслідком спроби вирішити національні, етнічні, релігійні і інші суперечності за допомогою засобів збройної боротьби.

Особливою формою збройного конфлікту є прикордонний конфлікт.

Збройний конфлікт може мати міжнародний характер (за участю двох або декількох держав) або неміжнародний, внутрішній характер (з веденням озброєного протиборства в межах території однієї держави).

Збройний конфлікт характеризується:

високою залученістю в нього і уразливістю місцевого населення;

застосуванням нерегулярних озброєних формувань;

широким використанням диверсійних і терористичних методів;

складністю морально-психологічної обстановки, в якій діють війська;

вимушеним відверненням значних сил і засобів на забезпечення безпеки маршрутів пересування, районів і місць розташування військ (сил);

небезпекою трансформації в локальну (міжнародний озброєний конфлікт) або цивільну (внутрішній озброєний конфлікт) війну.

Для вирішення завдань у внутрішньому озброєному конфлікті можуть створюватися об'єднані (різновідомчі) угруповання військ (сил) і органи управління ними.

Локальна війна може вестися угрупованнями військ (сил), розгорненими в районі конфлікту, з посиленням їх при необхідності за рахунок перекидання військ, сил і засобів з інших напрямів і проведення часткового стратегічного розгортання озброєних сил.

У локальній війні сторони діятимуть у межах протиборчих держав і переслідують обмежені військово-політичні цілі.

Регіональна війна може стати результатом ескалації локальної війни або озброєного конфлікту і вестися за участю двох або декількох держав (груп держав) одного регіону, національними або коаліційними озброєними силами із застосуванням як звичайних, так і ядерних засобів поразки.

Великомасштабна війна може стати результатом ескалації збройного конфлікту, локальної або регіональної війни, залучення в них значної кількості держав різних регіонів світу. Великомасштабна війна із застосуванням тільки звичайних засобів ураження характеризуватиметься високою вірогідністю переростання в ядерну з катастрофічними наслідками для цивілізації, основ життєдіяльності і існування людства.

У великомасштабній війні сторони ставитимуть радикальні військово-політичні цілі. Вона зажадає повної мобілізації всіх матеріальних і духовних ресурсів держав-учасників. Великомасштабній (регіональній) війні може передувати період загрози. Великомасштабна (регіональна) війна може мати початковий період, основним змістом якого є напружена озброєна боротьба за оволодіння стратегічною ініціативою, збереження стійкого державного і військового управління, досягнення переваги в інформаційній сфері, завоювання (утримання) панування в повітрі.

У разі зтяжненого характеру великомасштабної (регіональної) війни її мета досягатиметься в подальших і завершальних періодах.

Сучасні війни (збройні конфлікти) є частиною загального поля бою. З появою нових інформаційних технологій поле битви більше не являє собою неперервній лінійний простір, що існує тільки і фізичному просторі.

Так, наприклад, інформаційні війни за впливом співставимі з ядерною чи бактеріологічною зброєю. До того ж відсутні побічні ефекти, створення інформаційної зброї дешеве і доказати її застосування вкрай важко.

Можливість застосування інформаційної зброї стало можливим завдяки зміні смислового контакту людини з світом. У 18 столітті людина отримувала факти із ЗМІ і сама їх інтерпретувала; до початку 20-го століття (до появи кіно і телебачення) людина отримувала факти і інтерпретації із ЗМІ і намагається помістити їх в своїй моделі світу; сьогодні створюється ситуація, коли людина отримує факти, інтерпретації і одночасно модель світу [9].

Інформаційною зброєю називаються засоби знищення, спотворення або розкрадання інформаційних масивів; подолання систем захисту; обмеження допуску законних користувачів; дезорганізації роботи технічних засобів, комп'ютерних систем.

Атакуючою інформаційною зброєю сьогодні можна назвати:

комп'ютерні віруси, здатні розмножуватися, упродовжуватися в програми, передаватися по лініях зв'язку, мережах передачі даних, виводити з ладу системи управління і т. п.;

логічні бомби - програмні заставні пристрої, які заздалегідь упродовжують в центри військової або цивільної інфраструктури, що інформаційно-управляють, щоб по сигналу або у встановлений час привести їх в дію;

засоби придушення інформаційного обміну в телекомунікаційних мережах, фальсифікація інформації в каналах державного і військового управління;

засоби нейтралізації тестових програм;

різного роду помилки, що свідомо вводяться супротивником в програмне забезпечення об'єкту.

В даний час розроблена Пентагоном концепція ведення інформаційних воєн реалізується на двох рівнях: державному і військовому.

На державному рівні мета інформаційного протиборства полягає в ослабленні позицій конкуруючих держав, підриві їх національно-державних засад, порушенні системи державного управління за рахунок інформаційної дії на політичну, дипломатичну, економічну і соціальну сфери життя суспільства, проведення психологічних операцій, підривних і інших деморалізуючих пропагандистських акцій. Інформаційні операції на даному рівні можуть вирішувати завдання захисту національних інтересів США, попередження міжнародних конфліктів, припинення провокаційних і терористичних акцій, а також забезпечення безпеки національних інформаційних ресурсів.

На військовому рівні інформаційною зброєю є комплекс заходів, що проводяться в масштабах збройних сил країни, їх видів, об'єднаних командувань в зонах, і є складовою частиною військових кампаній (операцій). Вони направлені на досягнення інформаційної переваги над супротивником (в першу чергу в управлінні військами) і захист своїх систем управління. Для цього можуть використовуватися будь-які військові і технічні сили і засоби, при формальному дотриманні правових, моральних, дипломатичних, політичних і військових норм. Перед збройними силами вперше поставлено завдання дії на супротивника ще в період загрози (до початку активних бойових дій) з тим, щоб забезпечити вигідну для США спрямованість процесів управління і ухвалення рішень стороною протиборства.

Найближчим часом Сполучені Штати мають намір сформувати спеціальний підрозділ по забезпеченню кібербезпеки [10]. Формування нового підрозділу є частиною комплексної програми модернізації мережевих політик безпеки. Завдання командування: протидія кібератакам і посилення захисту проти зростаючих загроз урядовим і військовим мережам. Новий підрозділ буде підпорядкований Стратегічному командуванню США і контролюватися директором Агенства національної безпеки США.

Іншою дуже значущою загрозою безпеці держави є консцієнтальна агресія.

Зараз світ вступив в новий етап боротьби - конкуренція форм організації свідомості, де

предметом поразки і знищення є певні типи свідомості [11]. В результаті консцієнтальної війни певні типи свідомості просто повинні бути знищені, перестати існувати, їх не повинно бути. А носії цих типів свідомості, навпаки, можуть бути збережені, якщо вони відмовляться від форм свідомості - предметів руйнування і поразки. Типи свідомості - предмети поразки в консцієнтальній війні - повинні бути видалені за рамки цивілізаційних допустимих і прийнятних форм.

Знищення певних типів свідомості припускає руйнування і переорганізацію суспільних сукупностей, які конституують даний тип свідомості.

Можна виділити п'ять основних способів поразки і руйнування свідомості в консцієнтальній війні [12]:

1. Поразка нейро-мозкового субстрата, що знижує рівень функціонування свідомості, може відбуватися на основі дії хімічних речовин, тривалого отруєння повітря, їжі, направлених радіаційних дій;

2. Пониження рівня організації інформаційно-комунікативного середовища на основі її дезинтеграції і примітивізації, в якій функціонує і "живе" свідомість;

3. Окультна дія на організацію свідомості на основі направленої передачі мислеформ суб'єктові поразки;

4. Спеціальна організація і розповсюдження по каналах комунікації образів і текстів, які руйнують роботу свідомості (умовно може бути позначено як психотропна зброя);

5. Руйнування способів і форм ідентифікації особи по відношенню до фіксованих суспільних сукупностей, що приводить до зміни форм самовизначення і до деперсоналізації.

Основна мета нестерельної зброї – впливати на психіку людини, деморалізувати його, позбавити можливості вести «правильні» військові дії [13]. Ввести в свідомість мас атмосферу страху, невизначеності. Як воювати, якщо дивним чином паливо перетворилося на кисіль, розтанули автопокришки, а наблизитися до ворога неможливо, тому що солдатів охоплює незрозумілого походження страх або їх шкіра починає буквально кипіти?!

У даний час військові лабораторії світу розробляють чотири види нестерельної зброї: електромагнітне (можливості використання різного роду випромінювань), хімічне (найбільш відомий прототип - сльозоточивий газ), акустичне, механічне або кінетичне (найбільш відомий приклад - гумова куля). У тропічних державах вибухають спеціальні заряди, що привертають кровососальних комах. Існують також спеціальні особливо слизькі суміші, що наносяться на ґрунт і роблять неможливими будь-які різкі рухи. Дане покриття може бути розміщене навколо будівель, що охороняються, і зможе перешкодити ворогові проникнути туди, а також липкої піни, що дуже швидко застигає на повітрі.

Розроблені також спеціальні склеювальні суміші. З їх допомогою можна зупиняти рухому техніку і людей. Вони просто прилипають до землі. З щодо нових засобів, що з'явилися в 80-90-і роки, слід зазначити липку піну, яка швидко полімеризується на повітрі. Її принцип роботи такий, що вона укладає супротивника в якусь подібність полімерної гальмівної сорочки.

Виведені штами бактерій, що перетворюють паливо в желе або поїдають гуму з шин автомобілів, мікросхеми і пластики.

Можливість такого різнопланового впливу на безпеку країни вимагає комплексного підходу до проблеми забезпечення захисту держави. Загальну проблему можна розділити на три плани: військовий, інформаційний та психологічний.

Зараз в провідних державах світу проходить модернізація і трансформація військових збройних сил на основі нових концепцій, що відображають особливості нашої сучасності. Провідним лідером тут залишаються США.

Процес реформування Сухопутних військ США, що почався, в широкому плані полягає в створенні Сухопутних військ США нового типу (Objective Force) [14]. Серед таких заходів чітко окреслені два напрямки - реорганізаційний і технологічний.

Американські Сухопутні війська нового типу повинні бути реорганізовані, укомплектовані підготовленим особовим складом, перспективними озброєнням і військовою

технікою і здатні ефективно діяти при проведенні основних бойових операцій (від боротьби з тероризмом до забезпечення внутрішньої безпеки США). У основу їх дій закладається принцип: "першим побачив, першим ухвалив рішення, першим почав діяти - і рішуче досягаєш перемоги". Для успішної реалізації даного принципу вироблені наступні вимоги до перспективних сил:

- швидке реагування (responsive) на кризові ситуації в будь-якому регіоні світу;
- своєчасне розгортання (deployable) в райони оперативного призначення;
- висока маневреність (agile) на всіх рівнях дій;
- універсальність застосування (versatile) угруповань військ (сил);
- достатня для успішного ведення будь-якого роду дій уражаюча сила (lethal)

формувань;

- значна живучість (survivable) на полі бою;
- здатність до ведення тривалих дій (sustainable).

Сухопутні війська нового типу будуть здатні проводити операції в будь-яких умовах обстановки - від дій на відкритій місцевості до ведення дій в складних умовах (у місті, горах, пустелях і т. п.) з використанням як звичайних засобів поразки, так і зброї масового ураження. Частина і підрозділи Сухопутних військ США нового типу будуть навчені і відповідним чином технічно оснащені для участі в самостійних, об'єднаних і багатонаціональних (коаліційних) операціях.

Технічною основою нових підрозділів повинне стати сімейство нових бойових броньованих машин, що розробляються в рамках програми FCS "Перспективна бойова система". FCS зв'язується в єдине ціле через складну мережеву архітектуру, яка має декілька рівнів зв'язків, взаємини, обміну інформацією і синхронізації діяльності. FCS буде Системою Систем, в якій об'єднуються існуючі системи, системи, що розробляються, а також системи, які потрібно буде розробити за технічними вимогами військових.

FCS має наступну структуру: солдат, комунікації і засоби зв'язку, наземні бойові машини.

В Україні розробляється нова перспективна модель ЗСУ - "Модель-2010", що передбачає розвиток військового мистецтва та принципові зміни "від солдата до з'єднань і об'єднань". Плани Міноборони передбачають оснащення військ (сил) сучасними зразками озброєння і військової техніки, відновлення її технічного стану. Серед основних пріоритетів у цій сфері: відновлення і модернізація літаків для Повітряних сил ЗСУ, вертольотів для Сухопутних військ, радіотехнічних систем повітряного і морського спостереження, продовження будівництва двох літаків Ан-70. Також увага буде приділена підвищенню технічного стану корабельного складу, морській авіації; ремонту і модернізація існуючих зразків кораблів, літаків і вертольотів для Військово-Морських сил ЗСУ; продовження розробки власного багатоцільового корвета. До пріоритетів віднесено і продовження ресурсу зенітно-ракетних комплексів, зенітних ракет видів ЗСУ, ракетного і мінно-торпедного озброєння ВМС; створення єдиної автоматизованої системи управління військами і зв'язку на основі цифрових технологій; оснащення сил спеціальних операцій новими зразками озброєння і військової техніки; модернізація бронетанкової техніки і ракетно-артилерійського озброєння, створення багатофункціонального ракетного комплексу; закупівля автомобільної техніки власного виробництва.

Наукові дослідження нових зразків військової техніки проводяться на рівні закритих конструкторських бюро або науково-дослідних центрів при інститутах чи навчальних закладах. На кафедрі АТ Академії Сухопутних військ проводяться дослідження, пов'язані з ефективністю використання військової техніки, підвищення її живучості. В перспективі – проведення досліджень, пов'язаних з використанням мобільних роботів у військовій справі.

Отже, можна зробити висновок, що зміна політичної ситуації у світі привела до зміни характеру військових дій. Відповідно помінялася концепція ведення військових операцій. Це в свою чергу вимагає зміни військової техніки і способів її використання. А відтак військовослужбовці, особливо курсанти як майбутні офіцери лінійних частин, повинні

володіти іншим і більш структуризованим багажом знань. Застосування нових технологій у військовій справі приводить до значно суттєвіших психологічних навантажень. Тому ще у час навчання у військовому ВУЗі курсант повинен отримати певний інформаційний та психологічний досвід для швидшої адаптації і ефективної професійної діяльності у військовій частині. До того ж рівень майбутнього офіцера забезпечує в перспективі належне виховання всього особового складу Збройних Сил України.

Використання нових технологій у військовій справі ставить нові вимоги і до військовослужбовців. Однозначно всі розуміють, що військова діяльність – справа для професіоналів. До того ж важливішим стає рівень професіоналізму.

Професіонал може успішно застосовувати свої знання, лише усвідомлюючи себе частиною цієї ширшої традиції. Відповідно, професійна освіта складається з двох ступенів: першою є загальноосвітня. Така освіта професіонала зазвичай отримується в загальноосвітніх установах. Друга, технічна фаза професійної освіти, припускає вже наявність спеціалізованих учбових закладів.

Для оволодіння військовою майстерністю потрібна широка гуманітарна освіта. Способи організації і застосування збройного насильства на будь-якому етапі історії дуже тісно пов'язані із загальними культурними особливостями суспільства. Межі військової майстерності перетинаються з межами історії, політики, економіки, соціології і психології. Крім того, військові знання перетинаються з природними науками, такими як хімія, фізика і біологія. Для належного розуміння своєї справи офіцер повинен уявляти собі, яким чином воно пов'язане з іншими областями знань, а також як ці області знань можуть сприяти його власним цілям. До того ж він не зможе по-справжньому розвинути свої аналітичні здібності, інтуїцію і уяву, якщо тренуватиметься тільки у виконанні професійних обов'язків.

Базові поняття професіоналізму потрібно закладати, ще під час навчання у військовому ВУЗі. Базові методики такого навчання вже історично сформовані.

Розвиток національної системи виховання у військових навчальних закладах пройшов через головні етапи [15]:

1) до XVII століття – період передісторії (фактична відсутність спеціальної професійної підготовки кадрів для війська та їх спеціального виховання);

2) XVII – XVIII століття – козацький період (стихийний характер військової освіти й виховання керівних кадрів для збройних сил);

3) кінець XVIII – початок XX століття – інституційний (імперський) період (створення системи виховання у спеціальних військових навчальних закладах на території України для підготовки офіцерів російської армії).

Школу української військової педагогіки потрібно лише модернізувати з урахування реалій сьогодення.

Віднедавна дослідників все більше цікавить козацька педагогіка, що формувалася у той час, коли українські землі знаходилися в межах кількох держав, тому будувалася з прагненням знайти власні способи самозахисту, самооборони, активної військової протидії [16]. Головним парадоксом козацької системи виховання було її існування за умови відсутності української держави, яку козацтво мало би захищати як її збройні сили. Специфіка системи козацького виховання проявлялася в таких головних аспектах:

1) це була система виховання воїна-патріота без власної держави (тобто було відсутнє соціальне замовлення на такий результат виховання);

2) система козацького виховання регулювалася не нормативно-правовими засадами держави, а так званим "звичаєвим" правом, що ґрунтувалося на християнських засадах та народних традиціях;

3) складовими козацької системи виховання були: патріотичне, релігійне, трудове, фізичне, розумове виховання;

4) образ лицаря-козака став суттєвим підґрунтям для формування згодом національного виховного ідеалу.

Ідейно-патріотичні засади виховання є основою психологічної стійкості, особливо під

час військових конфліктів. Для підвищення морально-психологічної і бойової стійкості курсантів необхідно вирішувати наступні завдання:

- виховати фізично витривалих і психологічно стійких воїнів, здатних успішно долати будь-які труднощі бойового і похідного життя;
- виробити у них стійкі професійні навички, що дозволяють успішно діяти в екстремальних умовах на полі бою;
- сформувати психологічну готовність до боротьби з сильним супротивником, здатним добиватися успіху в ході бойових дій;
- забезпечити соціально-психологічну згуртованість частин і підрозділів, бойових екіпажів і розрахунків.

Основними методами, які доцільно використовувати в ході психологічного виховання курсантів, є групова дискусія, ролева гра, психогімнастичні і релаксаційні вправи [17]. При застосуванні таких методик покращується загальний психологічний розвиток курсанта, який полягає в тому, що у курсанта з'являються нові знання, поняття, уявлення, він не тільки дізнається те, чого раніше не знав, оволодіває тією технікою, якою раніше не володів, але разом з цим піднімається на вищий рівень функціонування своєї психіки і свідомості. Підвищується ефективність його психічної діяльності в цілому, всіх психічних процесів. Курсант стає більш спостережливим, він помічає багато того, чого раніше не помічав взагалі, у нього підвищується швидкість сприйняття і його точність. Розширюються можливості пам'яті, вона надійніше служить курсантові у важких ситуаціях. Особливо помітно розвиток мислення. Підвищуються кмітливість, розторопність, розвиваються військова хитрість, тактичне мислення. Майбутній офіцер враховує в своїх рішеннях більше число фактів, шукає глибші причини тих або інших явищ, швидко і рішуче приймає дієві заходи. Істотно поліпшується просторове мислення, що забезпечує уявний обхват великих територій, хороше орієнтування в масштабних подіях. Окрім пізнавальної сфери психіки розвиток охоплює і область емоцій, відчуттів і волі. Роста емоційно-вольова стійкість особи, збагачується духовний світ, розвиваються вищі відчуття: етичні, соціальні, естетичні [18].

Курсант, крім психологічної стійкості, повинен володіти якісним багажом професійних знань, підкріплених практичним досвідом їх застосування. В цьому напрямку основні зусилля в підготовці майбутніх офіцерів слід спрямовувати на підвищення їх навичок в роботі по організації бою на місцевості, ухваленні обґрунтованих рішень, умінні проявляти військову хитрість і творчо мислити, ефективному управлінню і використанню бойових можливостей підлеглих, доданих і підтримуючих частин (підрозділів) при виконанні поставлених завдань. Пріоритети в оснащенні Сухопутних військ ВВТ віддаються модернізації, створенню і закупівлі сучасних засобів розвідки, зв'язку, високоточної зброї, ударних вертольотів, автоматизованих систем управління і протитанкових ракетних комплексів.

Поставлені завдання необхідно реалізувати за рахунок вироблення практичних вмінь та навичок шляхом проведення бойової стрільби, тактичні (тактико-спеціальні) навчання. Для цього вкрай важливою є наявність і вдосконалення учбової матеріально-технічної бази бойової підготовки є, а саме начальних стендів, тренажерів, наявності полігонної бази.

Висновки. Зміна тактики військових операцій, нові способи збройної боротьби, нове озброєння, особливо використання віртуальних мережеских систем комунікації, спричинюють необхідність постійного навчання військовослужбовців. Нові інформаційні технології дають можливість створення нових форм і методів навчання. Але при цьому форми і методи навчання у військовій школі носять переважно практичну спрямованість. Інформаційне навантаження, можливість ведення інформаційних та конспіраційних війн вимагає значної психологічної стійкості курсантів. Для її забезпечення необхідно поглиблювати ідейно-патріотичні засади виховання і різноманітні психологічні тренінги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Реформа военного образования. Тезисы выступления Статс-секретаря - заместителя Министра обороны Российской Федерации генерала армии Н.А. Панкова на заседании пресс-клуба

военных обозревателей Министерства обороны Российской Федерации <http://www.mil.ru/info/53270/53783/57068/index.shtml>

2. Энциклопедия русского офицера. В 3-х т. - Том 1. / Авт.-сост. А.И. Каменев. - Волгоград, Изд-во "Ин-фолио", 2008. - 910 с.

3. Каменев А. И. История подготовки офицеров в Советском Союзе. Новосибирск: ВВПУ: 1991, 261 с.

4. Федин А. Подготовка офицерских кадров в Турции "Зарубежное военное обозрение" 08'1995

5. <http://www.internet.ru/node/7190> Компьютерные игры идут на войну

6. Паршин С.А., Горбачев Ю.Е., Кожанов Ю.А. Современные тенденции развития теории и практики управления в вооруженных силах США. 2009. 272с.

7. Про военну доктрину України. Указ президента України № 648/2004 від 15.06.2004

8. Военная доктрина российской федерации. Утверждена Указом Президента Российской Федерации №706 от 21 апреля 2000 г. <http://www.stulzphoto.com/docs/doctrine/index.php.art=76&rus>

9. Лисичкин В. А., Шелепин Л. А. Война после войны: Информационная оккупация продолжается. - М.: Изд-во Алгоритм, Изд-во Эксмо, 2005. - 416 с.

10. В США будет создано подразделение по борьбе с киберпреступностью <http://gur.mil.gov.ua/ru/content/cybercrime.html>

11. Основні форми сучасного політичного насилля. Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.01 / А.Г. Боброва; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2005. — 19 с.

12. Альманаха "Восток", Н.В. Громыко Использование информационных технологий в качестве "консциентального оружия" Выпуск: N 7/8 (31/32), июль-август 2005 г <http://www.situation.ru/app/index.htm>

13. Назаров Д. «Опасно ли несмертельное оружие», журнал «Всё ясно», № 9 (19) 07-13.03.2005, стр.42

14. Curts R.J., Campbell D.E. Rethinking Command& Control. 2006 Command and Control Research and Technology Symposium, San Diego, CA 20--22 June 2006.

15. Корнійчук Ю.Г. Дорадянська система виховання у військових навчальних закладах як історико-педагогічна проблема. ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка (№35).(2007) pp. 181-184.

16. Нещадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. – 852 с. Конструктивна роль українського козацтва у становленні державної свідомості народу України. www.narodnapravda.com.ua/politics/4623b83786953/.

17. Рудестам К. Е. Групповая психотерапия. СПб.: Питер Ком, 1999. -384с.

18. Красько В. Г. Секреты психологической войны. Минск: Харвест, 1999. - 448с.

Рецензент: к.пед.н., Швай Р.І., доцент кафедри психології, педагогіки і соціального управління інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Зинько Р.В., Шпак О.Б., Гавенко Б.И.

**ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ КУРСАНТОВ ВОЕННЫХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

Современные войны и конфликты имеют свои особенности протекания. Учитывая особенности протекания современных войн и конфликтов, рассмотрены процессы модернизации передовых армий мира, в частности США. Такая модернизация требует изменений в учебно-воспитательном процессе подготовки военнослужащих, в частности курсантов военных заведений. Комплексное сочетание управленческих реформ, технологической переоснастки и психологически интеллектуальной адекватности военнослужащих, особенно офицеров, обеспечивает высокий уровень боеспособности вооруженных сил страны. Новые способы вооруженной борьбы, изменение тактики ведения военных операций, новое вооружение вызывают необходимость постоянной учебы военнослужащих. Новые информационные технологии дают возможность создания новых форм и методов учебы. Но при этом формы и методы учебы в военной школе носят преимущественно практическую направленность. Определены направления совершенствования педагогического процесса учебы с учетом

психологической нагрузки и национально-патриотического наследия Украины.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, психологические нагрузки, подготовка военнослужащих.

R. Zin'ko, O. Shpak, B. Gavenko

PARTICULARLY IN TRAINING CADETS SCHOOLS

Modern wars and conflicts have their specific running features. Taking into account the peculiarities of the running of the modern wars and conflicts to explore the modernization of the front-rank armies of the world, especially USA. Such modernization requires changes in an educational process of servicemen preparation, in particular students of soldiery establishments. Complex combination of administrative reforms, technological upgrading and psycho- intellectual adequacy of personnel, especially officers, ensures a high level of combat readiness of the armed forces. New methods of warfare, changing tactics of military operations, new weapons cause the need for continuous training of military personnel. New information technologies allow to create new forms and methods of teaching. But the forms and methods of training in military schools are predominantly orientated on the practice. Certain directions of improvement of pedagogical process of studies taking into account the psychological loading and patriotic inheritance of Ukraine are determined.

Keywords: educational-educate process, psychological loadings, preparation of servicemen.